

програма, яка б мала на меті розвиток системи матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва. На сьогоднішній момент немає відповідного закону щодо матеріально-технічного забезпечення, хоча проект такого закону був розроблений та переданий Кабінету Міністрів України ще у 1999 році [2].

ЛІТЕРАТУРА

1. Колузанов К.В. Аналіз формування матеріально-технічної бази АПК в період його реформування. К.: КНАУ. – 2004. – С. 375-377.
2. Ніценко В.С. Економічний аналіз машинно-тракторного парку агропромислового комплексу України. – Вісник аграрної науки Причорномор'я. – Миколаїв: МДАУ. – 2004. – С. 222-223.
3. Дані річного звіту Одеського державного комітету статистики.

УДК 631.173

ТЕХНІКО–ТЕХНОЛОГІЧНА БАЗА АГРАРНОГО СЕКТОРА АПК ПОТРЕБУЄ ДОКОРІННОГО ЗМІЦНЕННЯ

*О.В.Шебаніна, кандидат фізико-математичних наук, доцент
Миколаївський державний аграрний університет*

Розглянуто сучасний кризовий стан техніко-технологічної бази аграрного сектору Миколаївщини і України в цілому. Висвітлено наявні у цьому питанні проблеми. Визначено основні напрямки їх вирішення.

Рассмотрено современное кризисное состояние технико-технологической базы аграрного сектора Николаевщины и Украины в целом. Изложены имеющиеся в этом вопросе проблемы. Определены основные направления их решения.

У забезпеченні високоефективного розвитку аграрного сектору АПК досить важливу роль відіграє зміцнення техніко-технологічної бази підприємств. На жаль, через кризову ситуацію в економіці України в останні роки спостерігається значне її погіршення.

Необхідно вказати, що проблемами розвитку та сучасного

стану техніко-технологічної бази АПК, і особливо — його аграрної сфери, займається певна кількість науковців, але все ж значна частина питань поки що залишається недостатньо дослідженими. Саме їм і присвячена ця стаття. Її метою є комплексне вивчення стану техніко-технологічної бази продовольчого підкомплексу АПК, вивчення основних недоліків в її розвитку і обґрунтування напрямків покращення.

За даними Міністерства аграрної політики України, за останні три роки тракторний парк зменшився на 12-34 тис. шт., зернозбиральних комбайнів — на 4-5 тис., кормозбиральних — на 3,5-4,5 тис., плугів, сівалок, культиваторів — на 29-38 тис. одиниць. Тільки за 2002 рік кількість тракторів, комбайнів та інших сільськогосподарських машин скоротилась на 9%. Наявний машинно-тракторний парк на 85% вичерпав свій технічний ресурс, що вдвічі збільшує витрати коштів на його ремонт та обслуговування. У цілому за період тривалої економічної кризи 90-х років кількість сільськогосподарських машин скоротилася вдвічі. Нині знос техніки у 10 разів перевищує її оновлення, експлуатаційний ресурс технічних засобів знизився на 90% [4].

Більшість господарств мають недостатню забезпеченість матеріально-технічними ресурсами. До того ж наявні в них техніка й устаткування морально та фізично застарілі. Середній вік тракторів у реформованих господарствах становить 12,2 року, в фермерських — 13,7, комбайнів — відповідно 13,2 та 14,5, сівалок — 12. Крім того, комбайни мають лише третина фермерських господарств, що примушує їх орендувати. Звичайно ж, все це призвело до досить суттєвого зростання технологічного навантаження — особливо на трактори і зернозбиральні комбайни, а в кінцевому рахунку — до несвоечасного проведення сільгоспробіт, зниження урожайності посівів, підвищення собівартості продукції. Тільки через подовження строків збирання урожаю ранніх зернових в Україні щорічні втрати досягають близько 4 млн. тонн зерна, що еквівалентно придбанню 2 тис. нових зернозбиральних комбайнів [5].

Вказана вище тенденція щодо зменшення забезпеченості агра-

рного виробництва технікою має місце і на Миколаївщині, що підтверджується даними табл. 1.

Наведені в ній дані свідчать, що за останні 12 років в області відбувалось значне скорочення парку практично всіх видів техніки. Причому, воно є досить значним — від 2,2 рази по тракторах до 7,4 рази — по установках та агрегатах для доїння корів. У результаті, звичайно ж, в розрахунку на 1000 га відповідних земельних угідь в останні роки припадала значно менша кількість тракторів і комбайнів.

Таблиця 1

**Наявність основних видів сільськогосподарської техніки
в аграрних підприємствах Миколаївської області**

Види техніки та показники по них	1991р.	1996р.	2000р.	2003р.	2003р., % до 1991р.
Трактори - всього, тис. шт.	20,7	17,1	11,7	8,8	45,5
- в розрахунку на 1000 га ріллі, шт.	11	10	9	7	63,6
Зернозбиральні комбайни, шт. - всього	4806	3527	2516	1906	39,7
- в розрахунку на 1000 га посівів зернових (без кукурудзи)	7	6	4	3	42,8
Кукурудоззбиральні комбайни, - всього, шт.	641	568	379	259	40,4
Бурякозбиральні машини, - всього, шт.	566	525	319	213	37,6
Картоплезбиральні комбайни, - всього, шт.	35	18	15	7	20,0
Установки та агрегати для доїння корів, - всього, шт.	2841	1994	834	383	13,5

Необхідно вказати, що значна частина наявних у сільськогосподарських підприємствах технічних засобів знаходиться у непрацездатному стані. Інформація про це по Україні в цілому та і регіонах наведена в табл. 2.

З наявної, станом на початок досліджуваного року, техніки в країні у працездатному стані було 68% тракторів (у т.ч. гусеничних — 54%), 77% плугів, 71% культиваторів і сівалок. Що

стосується Миколаївщини, то стан перелічених у табл. 2 технічних засобів був значно кращим: ступінь їх готовності до роботи коливається тут в межах від 62% по гусеничних тракторах до 97% по плугах. До того ж слід вказати, що Миколаївщина має по суті найкращий серед інших областей України стан по всіх видах технічних засобів. Виключенням є лише трактори, по яких кращий стан справ мають Одеська та Херсонська області.

За даними С.М.Рижука [3], в Україні до технологічної потреби не вистачає майже половини технічних засобів. Між тим відомо, що ефективний розвиток виробництва може здійснюватись лише при наявності певної технічної бази. Без технічного переоснащення аграрного виробництва розраховувати на розширення внутрішнього і тим більше — зовнішнього ринку неможливо. Для забезпечення механізованого виробництва конкурентоспроможної продукції кількісний та якісний склад машинно-тракторного парку треба довести до науково-обґрунтованої технологічної потреби. Відсутність коштів на закупівлю запасних частин не дозволяє виконувати потрібний обсяг ремонту техніки. Через технічні несправності не використовуються четверта частина наявних тракторів і комбайнів. Близько 90% техніки в господарствах вже відпрацювало по одному нормативному строку експлуатації і більше. Для підтримання її в роботоздатному стані необхідно щорічно ремонтувати практично увесь машинно-тракторний парк.

Однією з головних причин різкого погіршення техніко-технологічного стану аграрних підприємств є дорожнеча засобів механізації. Якщо у 1990 році для придбання трактора Т-150К сільгосптоваровиробникові потрібно було продати 37,8 тонн зерна, або 25,1 тонн соняшнику, 27,5 тонн молока, то в 2003 році довелося збільшити обсяги реалізації цих видів продукції відповідно до 235, 200 і 195 тонн. Для придбання зернозбирального комбайна СК “Нива” у 1990 році достатньо було продати 34,2 тонни зерна, а в 2003 році — 556,8 тонни, тобто у 16,3 рази більше [5]. Аналогічний стан справ має місце і по плугах та сівалках.

Вказане певною мірою обумовлено переходом до вільного формування цін на техніку (виходячи з попиту і пропозицій), що призвело до різкого їх зростання. За даними Інституту аграрної економіки УААН, втрати сільгоспвиробників країни від диспаритету цін досягли 57,1 млрд. грн., а розмір всіх видів державної підтримки становить лише 7,4 млрд. грн. [1].

Таблиця 2

Частка придатної до роботи сільськогосподарської техніки по аграрних підприємствах регіонів України (станом на 1 січня 2003 року)

Області та інші регіони	Трактори		Плуги тракторні	Культиватори	Сівалки тракторні
	всього	у т.ч. гусеничні			
АР Крим	0,68	0,6	0,74	0,71	0,66
Вінницька	0,64	0,52	0,72	0,63	0,64
Волинська	0,62	0,45	0,66	0,58	0,57
Дніпропетровська	0,72	0,59	0,81	0,77	0,75
Донецька	0,75	0,64	0,85	0,82	0,83
Житомирська	0,58	0,41	0,68	0,58	0,58
Закарпатська	0,7	0,53	0,78	0,7	0,67
Запорізька	0,71	0,53	0,8	0,71	0,72
Івано-Франківська	0,61	0,49	0,7	0,6	0,61
Київська	0,68	0,49	0,76	0,68	0,68
Кіровоградська	0,72	0,61	0,85	0,8	0,8
Луганська	0,75	0,63	0,9	0,86	0,86
Львівська	0,63	0,42	0,73	0,63	0,63
Миколаївська	0,75	0,62	0,97	0,95	0,95
Одеська	0,76	0,66	0,85	0,81	0,81
Полтавська	0,67	0,51	0,79	0,68	0,68
Рівненська	0,62	0,48	0,66	0,6	0,63
Сумська	0,57	0,43	0,68	0,59	0,58
Тернопільська	0,65	0,51	0,76	0,68	0,68
Харківська	0,68	0,58	0,86	0,82	0,81
Херсонська	0,79	0,68	0,86	0,8	0,8
Хмельницька	0,63	0,53	0,75	0,68	0,68
Черкаська	0,64	0,46	0,72	0,61	0,62
Чернігівська	0,7	0,54	0,76	0,69	0,68
Чернівецька	0,63	0,5	0,71	0,61	0,62
Україна	0,68	0,54	0,77	0,71	0,71

Враховуючи вищевказане, необхідні невідкладні заходи по радикальному підвищенню рівня технічної оснащеності аграрного сектору економіки і ефективному використанню його потенціалу. За розрахунками спеціалістів, для оновлення машинно-тракторного парку аграрних підприємств до рівня технологічної потреби необхідно щорічно купувати машин і обладнання на суму понад 15 млрд. грн. Крім того, для підтримання машинно-тракторного парку в роботоздатному стані необхідно 2,0-2,5 млрд. грн. на закупівлю запчастин і робочих матеріалів. Зрозуміло, що такими коштами аграрні підприємствами не володіють. Тому розв'язання проблеми технічного забезпечення аграрного сектору України може здійснюватися лише поетапно, з урахуванням регіональних та галузевих особливостей, а також фінансових можливостей підприємств. За оцінками експертів, для досягнення оптимального рівня технічної забезпеченості аграрного сектору технікою потрібно 10-12 років.

Важливим напрямком є орієнтація на забезпечення ресурсозбереження. Прикладом цілеспрямованої діяльності щодо зменшення енергоємності виробництва може бути ЗАТ "Агро-Союз" Синельниківського району Дніпропетровської області, де за 1997-2001 рр. питомі витрати дизельного пального в рослинництві зменшилися в 2,1 рази (з 93 до 44 кг/га). Це досягнуто: по-перше, шляхом зменшення обсягів механізованих робіт з 3,87 до 1,83 мото-год/га — завдяки переходу від стандартного плужного обробітку ґрунту (витрати пального 70,9 кг/га) до мінімального (48,6 кг/га) та нульового (34,8 кг/га); по-друге, за рахунок застосування енеогоощадних високопродуктивних зарубіжних тракторів з широкозахватними сільгоспмашинами (зокрема, культиваторами і сівалками з шириною захвату 18 м, пружинними боролами — 35м) [2].

Враховуючи негативні кількісні і якісні зміни у забезпеченні аграрних формувань технічними засобами, наголос в сучасних умовах слід робити перш за все на: впровадження енергозберігаючих технологій виробництва та системи точного землеробства; розробку

енергонасичених вітчизняних тракторів потужністю 250-300 кінських сил; визначення потреб ринку, а на цій основі — уточнення структури посівних площ сільськогосподарських культур.

Таким чином, з вищевказаного можна зробити висновок, що сучасний стан техніко-технологічної бази аграрного сектору АПК країни, в тому числі і Миколаївщини, знаходиться в кризовому стані. Між тим, без технічного переоснащення сільськогосподарського виробництва розраховувати на розширення внутрішнього і тим більше, зовнішнього ринку неможливо. Якщо тенденція поступового погіршення техніки спостерігатиметься і в найближчі роки, то йому погрожуватиме повний занепад.

Для вирішення цієї проблеми необхідно: здешевити техніку, що постачається підкомплексу; посилити орієнтацію виробництва на розповсюдження; значно збільшити державну допомогу його підприємствам по її придбанню. Вирішення цих питань слід здійснювати поетапно, з урахуванням регіональних і галузевих особливостей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку. Інформаційно-аналітичний збірник / за ред. П.Г.Саблука.-2003.-С.764.
2. Перебийніс В.І. Лізинг як засіб формування енергоощадного технічного потенціалу //Нова економічна парадигма формування продовольчої безпеки України у XXI столітті.- К.:ІАЕ УААН,-2001.-С.140-145.
3. Рижук С.М. Пріоритетні напрямки розвитку технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва //Нова економічна парадигма формування стратегії національної продовольчої безпеки України у XXI столітті.- К.:ІАЕ УААН.-2001.-С.40-48.
4. Формування та реалізація технічної політики в аграрному секторі економіки //Економіст.-2003.-№10.-С.51-56.
5. Шибанін В.С. Державна технічна політика в контексті оновлення і розвитку матеріально-технічних засобів аграрного виробництва в Україні //Економіка АПК.-2004.-№1.-С.12-15.